

Stopil je k omari in izvlekel iz spodnjega kota zelenko. Poduhal jo je in obraz se mu je zvedril.

»Skoraj posušila se je,« je mrmral.

Tehtal jo je nekaj časa v roki in jo ogledoval. Kolikokrat mu jo je bil že napolnil bradati David! Zatisnil je oči in se skušal predati spominom. Bili so lepi dnevi, prijazna družba in pesem, hej, kakšna pesem! Ko bi le sem h koči ne bilo tako daleč! Odprl je okno in držeč steklenico v roki je opazoval pot. Za silo ima tudi kramar Mihalko nekaj pijače. Lahko bi stopil in ga poprosil na upanje. Ali bi mu pa odslužil. Toda kokoši in orožniki! Obraz se mu je spačil in odločil se je za Davida.

»Nekaj pogrebščine bi se spodobilo,« je vzdihnil.

Previdno se je ozrl po otrocih ter še enkrat poduhal steklenico. Nato jo je odločno nagnil ter v dušku izpil, kar je bilo v njej. Mlasknil je z jezikom in se oddahnil. Potlačil je steklenico v žep, nemirno pogledal po otrocih in se izmuznil skozi vežo na prosto. Z urnimi koraki je stekel po bregu.

Sredi pota se je ustavil. Telo mu je zadrgetalo, brskal je nekaj časa z nogo po kamenju. Ali ga ni nekdo poklical? Ukrivil se je še bolj in se počasi in prihuljeno ozrl.

»Oče!«

Pred vrati je stalo vseh sedem fantov, najmlajši so držali še žlice v rokah, Tone je vzdignil roko.

Bernardek je videl začudene obraze in nekaj motnega mu je zalilo oči. Svet se je zazibal okoli njega in zamahnil je z roko.

»Precej pridem,« je rekel in povесil glavo.

Prestrašil se je, da bodo začeli kričati. Obrisal si je pot s čela in se počasi napotil h koči.

Čakali so ga tihi in mirni in najmlajši trije so drobili zadnje koščke črnega kruha, kar ga je bilo pri hiši. (Dalje.)

Ksaver Meško

Tihotapec

Ilustriral M. Sedej

Ni bogata moja domovina, prej siromašna; pa jo imam le tem rajši. In je zdaj, mislim, tako, kakor je bilo za mojih mladih dni. Kmetje so s svojo mravljinsko pridnostjo že še nekako rinili naprej, čeprav je bilo denarja od sile malo. A želarjem, posebno pa še viničarjem, ki so imeli in imajo pač tudi zdajle kako zaplato njivice pod vinogradom ali še te ne, je bilo živiljenje silno težko. Ti so hodili iskat kruha za zimo na sosedno Hrvatsko, ženske žet, moški mlatit. Kako to, ali tam ljudi primanjkuje ali delati ne marajo, o tem tedaj menda nisem mnogo razmišljal. Slišal sem samo, da delo ni bilo lahko, za ženske tudi nevarno; a videl sem tudi zadovoljnost in veselje vsakega, ki je pripeljal domov vrečo žita, up za prihodnjo zimo.

Drugo pa, po kar so na Hrvatsko hodili, je bil tobak. Hodili pač, da bi tudi s tem kaj prislužili. Saj če sta bila žetev in mlačva težko delo, je bilo tihotapstvo s tobakom nevarno: ječa, po nesreči celo smrt.

Na Hrvatskem so smeli menda »dišečo travico« tedaj še brez vsega saditi, pri nas je bilo strogo prepovedano, ker je imela država monopol in izključno pravico za to. Tako je bil tobak onstran Drave seveda cenejši; tihotapci so

ga prodajali doma pod ceno državnega, pa vendar še nekaj pri tem prislužili. Sadili so ga sicer tudi pri nas, skrivaj, kje v kaki bolj odcestni, manj vidni koruzi. A financarji so včasih tudi te prehodili in pregledali, našla se je kdaj tudi dobra duša, ki jih je naravnost opozorila na take skrivnosti. Potem pa gorje: hude denarne kazni ali zapor. Moj najstarejši brat Lojze, ki je že mlad začel kaditi, ga je neko leto nasadil nekaj betvic v gost bezgov grm za hlevi; a ga je oče, ki ni kadil, izpulil: ni pač maral te nevarnosti ali celo sitnosti s financarji in sodnijo.

Pasla sva nekega popoldne s starejšim bratom Tonetom na travniku ob mlinu pod vasjo. Kar pride po stezi ob potoku gor po dolini vrsta kakih osem ali deset mož in fantov, s precejšnjimi krošnjami na hrbtu. — »Pastirčka, ali sta videla danes kje kako kokotje pero?« vpraša eden. »Nisva,« odločno odgovori brat. — »Kakšno kokotje pero bi naj bila videla?« vprašam Toneta, ko so odšli mimo. — »Eh, žandarje.« Ker so nosili orožniki na tistih trdih črnih klobukih lepo se lesketajoča peresa, so jih imenovali kar »kokotja peresa«.

Od tedaj sem vlekkel s še večjo pozornostjo na uho, če so kdaj domači ali delavci govorili o kontrabandarjih ali švercarjih, kakor so jih navadno imenovali. In opazoval sem jih s tem večjim zanimanjem, z nekakim veseljem, skoraj naravnost z občudovanjem, če sem jih kdaj videl iti po dolini, kar pa ni bilo dostikrat. Hodili so menda bolj ponoči. Zdelo se mi je silno imenitno, da se niti orožnikov niso posebno bali in so njim nakljub prenašali tobak s Hrvatskega. »Kadar odrastem, grem tudi po tobak na Hrvatsko,« sem na tihem delal lepe sklepe.

Pa se je nekaj zgodilo, kar mi je navdušenje za tihotapstvo hudo zagrenilo.

Zbudilo me je neke noči glasno govorjenje. Pogledam: soba razsvetljena, okrog postelje strica kovača na nasprotni strani sobe polno ljudi, domači, Veldinov Janez, velik, močan fant iz vasi, znan, da je rad imel prepire in pretepe, in dva tuja mi moža srednjih let. Na postelji je nekdo glasno hropel, zdaj in zdaj boleče zastokal. Malo sem še poležal, radovedno opazoval, a ko se ni nihče zmenil zame, sem ostal in šel gledat. Ko sem še nekoliko prerinil med odraslimi, sem videl, da leži na postelji Marinov Jožek, nekako osemnajstleten sin vdove Marinke gori v vrhéh; dobro sem ga poznal, hodil sem tam mimo v šolo, v prvem razredu sem menda še bil. Ob postelji je stala moja mati in mu je tiščala mokro obrisalo na prsi, a obrisalo in posteljni prt sta bila močno okrvavljena. Jožek je z roko grabil po prsih in po obrisalu, kakor bi hotel ustaviti kri in žiljenje, ki mu je s krvjo uhajalo. Trpeče je vzdihoval in hropel.

»Treba bo zapreči, ti, Hanza« — to je bil naš hlapec in daljni sorodnik, ker fantje še nismo bili za konje — »se pelješ po doktorja v mesto,« sem slišal govoriti očeta.

»Pa konjem nisem še položil,« je skrbelo Hanza za konje.

»Enkrat bodo že tudi tako pripeljali v mesto,« je odločil oče. »Suknjo si obleci!«

»Saj ne bo dočakal,« je nekdo poltiho podvomil.

»Bog ve. A tako ga tudi ne smemo pustiti umreti,« spet oče. »In po gospoda bo treba. Kdo bi šel?«

»Grem jaz,« se je ponudil stric kovač, pobožen mož, reden romar na vseh božjih potih.

»Pa reci spotoma njegovi materi, naj hitro pride dol. Da je Jožku zelo slabo in ne more domov, ji reci; da je ustreljen, ji ni treba praviti. Bi jo prehudu prestrašil.«

»Vem, vem,« je počasi pritrjeval stric, oblačil suknjo in iskal klobuk.

Počasi sem izvedel, kaj se je zgodilo. Prav spodaj pri mlinu so bili v gozdu skriti orožniki. Pa so na nesrečo prišli tihotapci — ali so jih opazili, ko so šli čez na Hrvatsko, ali jih je kdo izdal, Bog ve. Orožniki zakličejo: »Stojte!« A tihotapci zbeže, eden ustrel v noč iz pištole, žandarji odgovorijo s strelji. Strel je zadel Jožka, prav ko je preskočil potok. Veldinov Janez, ki je bežal ob njem, se je za prve trenutke potuhnil v strugo. Ko je zaslišal, da beže tovariši in orožniki čez travnike, si je naložil ranjenca in ga prinesel v vas in k nam...

Čez dobro uro sta prišli Jožkova mati, siromašna slabotna ženica, in sestra. Še zdaj vidim in slišim ubogo ženico, kako obupno joka in vzdihuje: »Jožek, Jožek, ali ti nisem pravila, da ne hodi po krivih potih, da bo samo nesreča! Pa me nisi poslušal, ki sem ti hotela dobro, več so ti bili drugi, ki so te v nesrečo zapeljali. Sam Jezus, ti nam pomagaj!«

Zdaj je ona namesto matere z obrisalom brisala in ustavljala kri, jokala, vmes pa še tolažila hčerko, ki je ihtela še huje: »Moli, Rozika, moli, nič ne tuli, to ne bo pomagalo. Boga prosi, naj pomaga! Ti moj usmiljeni Jezus, kaj človek z otroki doživi!«

Že se je na lahko svitalo, ko je prišel kaplan z Najsvetejšim in smo se vsi umaknili v vežo in tam glasno molili.

Ko je Hanza pripeljal zdravnika, že za dne, ni bil več potreben: Jožek je bil že mrtev. »Izkroval je,« je rekel doktor.

Oče je mislil, naj bi ga dali na oder kar pri nas. A mati je prosila in prosila, naj ji ga zapeljejo domov. »Bom ga še vsaj kak dan imela pri sebi,« je ihtela.

Odpeljali so ga. A s tem ni odšel od nas. Jaz sem ga še vedno videl na stričevi postelji, če sem se ozrl tja. Zatisnil sem oči, pa sem ga videl še jasneje, vsega v krvi, slišal njegovo boleče hropenje, da me je stresalo. Ponoči sem planil iz spanja in zaklical: »Jožek umira!« — »Lezi!« me je miril oče. »Jožek počiva gori pri Sv. Tomažu.«

Šele čas mi je izbrisal iz oči tisto žalostno podobo. Ni je pa izbrisal iz srca in iz spomina.